

VILIAM ŠIROKÝ — VODCA A UČITEĽ PRACUJÚCEHO ĽUDU SLOVENSKA

Pracujúci ľud Československa, celý náš národ oslávil dňa 31. mája t. r. 50 narodeniny najväčšieho syna nášho národa, vodcu a učiteľa slovenskej robotníckej triedy — predsedu KSS, podpredsedu vlády a ministra zahraničných vecí — s. Viliama Širokého. Život s. Širokého, jeho práca v prospech slovenskej robotníckej triedy, v prospech spoločnej vlasti Čechov a Slovákov nesie sa jasnou, revolučnou cestou boja za víťazstvo ľudu, socializmu, proletárskeho internacionalizmu. V rozhodujúcich chvíľach našich najnovších dejín, v ťažkých časoch, keď išlo o život, slobodu a nezávislosť nášho národa a vlasti, s. V. Široký stál pevne a neochvejne ako verný spolubojovník Klementa Gottwalda a ako dôsledný žiak Lenina a Stalina v prvej línii boja, ktorý viedla naša robotnícka trieda, náš pracujúci ľud proti domácim i cudzím vykorisťovateľom, proti biede, hladu a nezamestnanosti, proti národnému i sociálnemu útlaku; boja, ktorý zásluhou s. Širokého ako spolubojovníka s. Gottwalda skončil sa drvivou porážkou buržoázie a jej prisluhovačov v našej vlasti a začal víťazným pochodom našej robotníckej triedy a nášho pracujúceho ľudu k socializmu.

Súdrh Viliam Široký, syn bratislavského železničiara Jána Širokého, už od svojej mladosti bojuje pod zástavou Lenina a Stalina v radoch robotníckej triedy, z ktorej vyšiel, ktorej je bezvýhradne oddaný a ktorej ako aj svojej rodnej strane — Komunistickej strane Československa — oddal všetky svoje schopnosti a sily. Prešiel tvrdou školou revolucionára, neohrozeného bojovníka, ktorý nad svoje osobné záujmy kládol vždy záujem celku, triedy, strany, svojho ľudu a svojej rodnej zeme. Aj v najťažších chvíľach svojho života, v ilegality a vo väzení zachoval si nezlomnú vieru vo víťazstvo socializmu, v spravodlivú vec českého a slovenského národa, bezhraničnú dôveru v nepremožiteľnú silu Sovietskeho sväzu. Široký bol vedúcou osobnosťou, iniciátorom a organizátorom víťazstiev nášho ľudu, pod jeho pevným vedením sme víťazili nad buržoáziou a nad spojenými silami reakcie, pod jeho múdрым vedením buduje pracujúci ľud Slovenska socializmus za pomoci českej robotníckej triedy.

Čo umožnilo s. Širokému, že sa vedel vždy boľševicky nekompromisne vyporiadať s rozličnými otázkami, že mohol s istotou zdolať všetky prekážky, že sa vedel správne orientovať v behu udalostí? Bolo to možné preto, že majstrovsky ovládal nesmrteľné učenie marxizmu-leninizmu, že v revolučnom boji získaval vždy nové a hlbšie teoretické poznatky, že teóriu spájal vždy

s praxou, že vedel sústrediť pozornosť na hlavný problém, že vedel úder zasadiť vždy a včas — na najcitlivejšom mieste pre triedneho nepriateľa. Ukázal to jasne v boji proti reakcii, proti slovenskému separatizmu a českému šovinizmu, proti buržoáznemu nacionalizmu a kozmopolitizmu, proti úchylkárom, agentom a zradcom, ktorí prenikli do hnutia, do strany. Prenikavé odhadnutie situácie, vystihnutie podstaty otázky a jej správne riešenie vyplývalo u s. Širokého z jeho hlbokého a tvorivého osvojenia si marxizmu-leninizmu, z jeho správneho chápania teórie a politiky, stratégie a taktiky strany a revolučného hnutia. Preto mohol v duchu proletárskeho internacionalizmu v najužšej spolupráci so s. Gottwaldom, v pevnom sväzku českej a slovenskej robotníckej triedy zaistiť víťazstvo socializmu v našej vlasti. Predpokladom správnych rozhodnutí a víťazstiev bolo osvojenie si teórie marxizmu-leninizmu, Leninovho a Stalinovho učenia: pritom nešlo o nejaké všeobecné a abstraktné poučky, o dogmy a hotové formuly, ale o aplikovanie marxisticko-leninských téz v daných podmienkach, v konkrétnej historickej situácii vo všetkých hospodárskych, politických a ideologických súvislostiach.

V živote a v práci s. Širokého sa spájala teória s praxou, slová s činom: svojimi osobnými vlastnosťami bol vždy vzorom a svojim príkladom strhoval aj ostatných. Charakterizujú ho črty veľkých vodcov ľudu a robotníckej triedy: bolševická zásadovosť a odhodlanosť, vytrvalosť a húževnatosť, skromnosť a priamosť. Tieto vlastnosti sa prejavovali u neho už za mladi: v práci v mládežníckych robotníckych organizáciách, pri organizovaní štrajkov a demonštrácií, vo vystúpení na Sjazde mladých robotníkov 5. septembra 1920 v Bratislave, keď ako 18-ročný sa hrdó hlásil k odkazu Veľkej októbrovej revolúcie, vo svedomitej práci v redakcii Pravdy v Moravskej Ostrave, v bojových verejných vystúpeniach, ako bol napr. revolučný prejav na Rybnom námestí v Bratislave r. 1925, v statočných slovách súdruhom, vymáhajúcim jeho vyslobodenie z väzenia: „Nie moja osoba je dôležitá, ale naša Strana, tú musíme chrániť.“ Vo zvýšenej miere prejavoval črty neohrozeného vodcu robotníckej triedy v ťažkých časoch fašistickej poroby, keď vo väzeniach v Bratislave a v Nitre svojou nebojácnosťou, statočnosťou a optimizmom udržoval nádej a vieru vo víťazstvo u svojich spoluväzňov. V motákoch, ktoré posielal z väzenia, ukazoval súdruhom smer, ako sa má ilegálne pracovať, ako treba rozvíjať široký národný front proti fašizmu a ako má tento boj vyústiť v národnom povstaní. Jeho krásny charakter, jeho oddanosť strane, národu, vlasti, Sovietskemu sväzu prejavily sa mocne a hlboko vtedy, keď zmučený fašistickým „výsluchom“ stál na prahu smrti a na malom motáčku napísal tieto slová: „Bol som zradený. Chcem čestne umrieť — verný SSSR, KSČ a národu. 28. júla 1941.“ Aký vedel byť s. Široký blízky a verný robotníkom, svojim spolupracovníkom, strane a národu, taký vedel byť tvrdý a ne-

zlokný voči úchylkárom, kolísavcom, panikárom a kapitulantom, agentom a kozmopolitickým a nacionalistickým zrádcom.

Vo svojom bohatom a rušnom živote s. Široký nikdy nezakolísal, neuchýlil sa od správnej revolučnej cesty, od proletárskeho internacionalizmu, od leninsko-stalinskej línie: bolo to nielen preto, že pochádzal z robotníckej triedy, že vyrastal v robotníckom prostredí a hnutí, ale aj preto, že si hlboko a tvorivo osvojil učenie marxizmu-leninizmu, že sa oboznámil s jeho ďalšou vývinovou etapou, s náukou Lenina a Stalina, že svoje praktické skúsenosti obohatoval teóriou a že mal vždy vysoké teoretické a ideologické nároky voči svojim spolupracovníkom. Vedel, že bez vysokej teoretickej, ideologickej a organizačnej úrovne nedajú sa riešiť nijaké politické úlohy. Revolučná práca si vyžadovala revolučnú teóriu. Situácia, v ktorej sa rozvíjal revolučný boj, musela byť najprv správne odhadnutá, rozanalyzovaná, muselo sa v nej nájsť to podstatné a historicky nevyhnutné; na tento ústredný bod sa potom mala zaostriť celá pozornosť a napokon použitím marxisticko-leninskej teórie a metódy sa našlo jediné správne riešenie. Keď bola situácia objektívne odhadnutá a keď sa našlo správne riešenie, ktoré logicky a nevyhnutne vyplývalo z rozboru príčin, nebolo viac miesta pre nijaké mudrovanie, neplodné špekulovanie: nasledovala fáza činu, realizácie, úderu. S. Široký bol vzdialený od akéhokoľvek planého teoretizovania, mudrovania, „intelektuálnosti“. Ale práve tak mu bol cudzí aj úzky praktizmus a dogmatizmus, tieto a podobné choroby pravých a ľavých úchylkárov, buržoáznych nacionalistov a kozmopolitov, oportunistov a reformistov, kapitulantov a zrádcov. Izolovanosť od nás, od hnutia, povýšenecký pomer k strane, bezzásadovosť a kompromisníctvo v ideologických otázkach vedie — zdôrazňoval s. Široký vo svojich prejavoch na IX. sjazde KSS a na zasadnutí ÚV KSČ v apríli 1951 — k hľadaniu opory u porazených síl minulosti, k buržoázii a maloburžoázii, k politike opierania sa o dedinských boháčov, o inteligenciu.

Životné dielo s. Širokého — to je vedenie našej robotníckej triedy, nášho pracujúceho ľudu a celého slovenského národa k socializmu, k socialistickej industrializácii Slovenska, k jeho hospodárskemu, politickému a kultúrnemu pozdvihnutiu na úroveň Čiech a Moravy. To je jeho — popri s. Klementovi a Gottwaldovi — levý podiel na teoretickom a praktickom vyriešení československej otázky v duchu proletárskeho internacionalizmu, v duchu spoločných pokrokových tradícií našich národov, siahajúcich až do dôb Cyrila a Metóda a do husitských dôb. To je ďalej jeho pevné vedenie našej zahraničnej politiky, politiky mieru, opierajúcej sa o mohutný Sovietsky sväz, ktorá nám — nachádzajúcim sa na jednej z vysunutých pozícií mieru — jedine umožňuje pokojné budovanie socializmu. Životné dielo s. Širokého to je — v krátkosti povedané — jeho všestranná činnosť v duchu gottwaldovskej línie, zasahu-

júca do všetkých oblastí strannického a štátneho života, podávajúca jasné smernice a konkrétne riešenie problémov politických, hospodárskych, sociálnych, kultúrnych, školských, vedeckých a umeleckých.

*

Súdruh V. Široký bol zvolený r. 1929 na V. sjazde KSČ do ÚV Strany — vedľa ss. Gottwalda, Zápotockého, Šmerala, Švermu, Hakena, Kopeckého. Bola to — voľba gottwaldovského ÚV — významná udalosť v dejinách KSČ, v živote Československej republiky. KSČ sa stala boľševickou stranou, schopnou viesť robotnícku triedu a pracujúci ľud nášho štátu k víťazstvu. V. sjazd znamenal nástup do boja proti tým živlom v Strane, ktoré brzdily jej boľševickú aktivizáciu, ktoré podliehali trockisticko-zinovievovským a neskôr bucharinovským vplyvom, ktoré vnášaly do strany sektárstvo, frakcionárstvo, oportunizmus, ideologiu nepriateľskú robotníckej triede. Tento ÚV, v ktorom rozhodujúcu úlohu na Slovensku mal s. Široký, ako vedúci a bojový štáb revolučného hnutia viedol pevne pracujúci ľud Československa cez významné etapy našich najnovších dejín — v období brutálnej vlády finančného kapitálu, kryjúceho sa ideologickou maskou masarykovského „humanizmu“, cez potupnú zradu slovenskej a českej buržoázie v období Mníchova, v časoch stupňujúceho sa boja proti fašizmu, v národnooslobodzovacom boji, cez hrdinské povstanie slovenského ľudu v jeseni r. 1944, cez slávny máj r. 1945 a február r. 1948 — tento gottwaldovský ÚV viedol náš ľud k víťazstvu, k socializmu.

KSČ na Slovensku viedla pod vedením s. Širokého ťažký boj proti spojeným silám buržoázie, proti českému finančnému kapitálu, proti slovenskej agrárnej buržoázii, proti ľudáckemu klerofašizmu — najreakčnejšej to časti slovenskej buržoázie; ale aj v samom hnutí a Strane bolo treba likvidovať vplyv oportunistov a úchyľkárov (Minárik, Mihalus, Koreň, Verčík). S. Široký pod vedením s. Gottwalda bojoval na Slovensku proti týmto oportunistom a zradcom, ktorí sťažovali Strane viesť rozhodujúci úder proti českej a slovenskej buržoázii, ktorá zaodievala rozpory kapitalistického systému do rozličných nacionalistických, humanistických a náboženských fráz. Najmä r. 1935, keď sa stal s. Široký poslancom, vystupoval na táboroch ľudu a v parlamente, odhaľoval protiľudovú politiku ľudemokratickej vlády, učil robotníkov a roľníkov poznávať príčiny ich biedy, učil ich triedne sa pozerať na problémy a vychovával pracujúci ľud Slovenska spolu s českým pracujúcim ľudom bojovať proti spoločným vykorisťovateľom, proti českým, slovenským, nemeckým a maďarským kapitalistom. S. Široký ako verný žiak Lenina a Stalina chápal československú otázku od začiatku ako súčiastku sociálnej otázky,

otázky proletárskej revolúcie. Marxisticko-leninský rozbor podstaty hospodárskych, sociálnych a nacionálnych problémov umožnil mu dôjsť k uzáveru, že v „Československej republike sa premietly rozpory kapitalistického vývinu od prvých chvíľ existencie nového štátu do nacionálnych rozporov“. Marxisticko-leninskou analýzou boli odhalené aj triedne korene „čechoslovakizmu“ a slovenského separatizmu. Preto mohla Strana postaviť československú otázku ako otázku hospodárskeho, sociálneho a kultúrneho zrovnoprávnenia Čechov a Slovákov. Na celoslovenskej krajinskej konferencii KSČ v Banskej Bystrici dňa 16.—17. mája 1937 Strana schválila s. Širokým predstretý *Plán hospodárskeho, sociálneho a kultúrneho povznesenia Slovenska*. Dôvody hospodárske, sociálne a zahranično-politické vyžadovaly, aby bola republika upevnená a zvýšená jej obranyschopnosť „v najbližšom čase a za daných možností“. Hospodársky, sociálne a kultúrne povzniesť Slovensko je možné — povedal s. Široký — iba odstránením „rozdielu medzi zaostalejším Slovenskom a pokročilými českými krajinami“. Plán spriemyselnenia Slovenska pred 15 rokmi musel počítat s kapitalistickou sústavou, nebol to plán socialistickej industrializácie. S. Široký vytýčil vo svojom pláne potrebu budovania štátnych podnikov, výstavbu železníc, ciest, elektrární, žiadal uskutočniť pozemkovú reformu a viac investovať na Slovensku. Ukázal, že toto je cesta, ako možno odstrániť rozpory medzi českým a slovenským národom, ako povzniesť Slovensko aj sociálne aj kultúrne. Vyrovnanie Slovenska s českými krajinami — zdôrazňoval s. Široký — by viedlo k väčšej súdržnosti národov republiky, súdržnosti, ktorá je potrebná „na úspešnú obranu proti reakcii a proti najhoršiemu, čo hrozí republike: proti vojne, ktorú chystajú útočné fašistické štáty“.¹ Poukazoval na kultúrnu zaostalosť Slovenska a preto žiadal budovanie a dobudovanie kultúrnych, osvetových inštitúcií (Maticе slovenskej, Akadémie vied a umení, knižníc), predovšetkým však škôl všetkých stupňov (ľudových, stredných, odborných, vysokých, najmä techniky). Česká i slovenská buržoázia prešla mlčky nad týmto plánom; jej nezáležalo na blahobyte ľudu, na bezpečnosti a upevnení republiky, ba dokonca — ako ukázaly udalosti z r. 1938—1944 — nezáležalo jej ani na samej republike, na jej živote, trvaní. Len preto, aby mohla aj ďalej vykorisťovať pracujúci ľud, aby udržala svoje triedne pozície, svoje majetky a zisky, vzdala sa aj svojej masarykovsko-benešovskej ľuddemokracie a prešla na cestu otvorenej kolaborácie s fašizmom, zradiac takto životné záujmy svojho národa a svojej vlasti. Buržoázia v týchto rokoch všetku svoju nenávisť a zášť nesústreduje proti vonkajšiemu nepriateľovi, ktorý ničí nezávislosť republiky, ale proti opravdivým demokratom, vlastencom, predovšetkým proti komunistom, proti KSČ, proti vodcom robotníckej

¹ V. Široký, *Za socialistickú industrializáciu Slovenska*, Bratislava 1952, 39.

triedy. Strana je nútená prejsť do ilegality, väzenia sa plnia komunistami a protifašistickými bojovníkmi. S. Široký sa ujíma vedenia KSČ na Slovensku a stavia sa na čelo národnooslobodzovacieho boja proti fašizmu. Niekoľko týždňov po 14. a 15. marci 1939 s. Široký napísal: „*Po veľkých skúsenostiach je dnes pred slovenským národom jasnejšia cesta k jeho obnovenému národnému oslobodeniu než kedykoľvek predtým: je to cesta najužšieho bratského sväzku slovenského a českého národa, cesta nerozbornej jednoty národného frontu slobody obidvoch národov...* Demokratická Československá republika, založená na zásadách úplnej rovnoprávnosti národnej, je cieľom národnooslobodzovacieho boja slovenského ľudu.²

Na čele nášho národnooslobodzovacieho boja bola KSČ, vedená s. Gottwaldom a s. Širokým. Komunistov a bojovníkov za slobodu nezlomili ani žalárovania, ani popravy. Boj proti nepriateľom našej vlasti, proti fašizmu a jeho domácim pomáhačom vyvrcholil na Slovensku v hrdinskom povstaní slovenského ľudu. Na čele tohto boja, Slovenského národného povstania, stála naša Strana, vedená s. Gottwaldom a s. Širokým, ktorí boli skutočnými vodcami povstania.

R. 1945, keď našu republiku oslobodila hrdinská Sovietska armáda, vznikajú priaznivé historické podmienky na odstránenie rozporov, ktoré nám zanechal kapitalizmus. U nás — ako aj v ostatných ľudovodemokratických krajinách — bolo potrebné v nových podmienkach riešiť naliehavé otázky hospodárskej obnovy a vytvorenia predpokladov pre socialistické budovanie. Moc robotníckej triedy sa upevňovala, ale aj reakcia, sústredená na Slovensku v Demokratickej strane a posilňovaná politikou buržoáznych nacionalistov v Strane, dvíhala hlavu. Je veľkou historickou zásluhou s. Širokého, že verný leninskostalinskej a gottwaldovskej línii, začal energicky a nekompromisne — najmä od augustovej (r. 1945) konferencie KSS, keď bol zvolený za predsedu KSS — viesť boj proti úchylkárom, ktorí chceli Slovensko izolovať od českých krajín a tak ho vydať na pospas domácej reakcii. S. Široký preto znovu prichádza so svojím plánom industrializácie Slovenska, ale spojené sily reakcie, české buržoázne strany, slovenská buržoázia a buržoázni nacionalisti v Strane sa stavali proti tomuto plánu. Až víťazstvo nášho pracujúceho ľudu, vedeného robotníckou triedou a Komunistickou stranou nad reakciou vo februári r. 1948 vytvorilo priaznivé podmienky pre realizovanie plánu. Na IX. sjazde KSČ v Prahe dňa 27. mája 1949 s. Široký vo svojom referáte *Industrializácia Slovenska — pevný základ večného bratstva českého a slovenského národa* — ukazuje, ako u nás možno a treba vyriešiť nacionálnu otázku, ktorú buržoázia

² Z časopisu Rundschau cituje M. Gosiorovský, *Príspevok k dejinám slovenského robotníckeho hnutia*, Bratislava, 1951, 152—153.

nechcela a ani nevedela vyriešiť a ako vyriešením tejto otázky sa zároveň upevní naša republika. *Industrializáciou Slovenska sa vytvorí aj materiálne predpoklady na uskutočnenie národnostnej rovnoprávnosti.* S. Široký vo svojom referáte podal veľmi hlboký rozbor príčin hospodárskej zaostalosti Slovenska. Rozpory kapitalistického systému využívala česká a slovenská buržoázia na rozoštvávanie českého a slovenského pracujúceho ľudu. V čom bola podstata sporu medzi Čechmi a Slovákmi? V tom, že Slovensko bolo hospodársky a kultúrne zaostané, z čoho vyplynula aj protičeská zášť, využívaná slovenskou separatistickou buržoáziou. Všestranný rozbor tejto otázky — pomeru Čechov a Slovákov v minulosti a v obnovennej Československej republike podal s. Široký už r. 1945 vo svojom prejave v Slovanskom dome v Prahe. V predmníchovskej republike — povedal s. Široký — neuznávala sa „nacionálna svojbytnosť slovenského národa“, ale sa vychádzalo z tézy o „jednotnom československom národe“, ktorého Slováci boli iba „vetvou“. Komunistická strana bola vždy proti tejto koncepcii a zdôrazňovala, že „čechoslovakizmus, ideológia jednotného československého národa mala brutálny, triedny obsah“.³

Ideológia čechoslovakizmu zastierala a maskovala ničím nehatenú koristnícku nadvládu a panstvo českého reakčného finančného kapitálu nad hospodársky slabou rozvinutým Slovenskom. Táto ideológia bola v rukách českej vládnucej triedy nástrojom dvojnásobného vykorisťovania Slovenska. Hospodársky a kultúrny vývin Slovenska bol hatený. Táto politika viedla jednak ku zvýšeniu konkurenčného boja medzi českými a slovenskými kapitalistami, jednak ku zvýšenému vykorisťovaniu slovenského pracujúceho ľudu. Priemysel na Slovensku sa odbúraval, vystaňovalstvo neprestávalo, nezamestnanosť sa zvyšovala, bieda rástla. Slovensko sa malo zachovať a ostať na úrovni zaostalej agrárnej krajiny. Tento stav vecí vyvolal u značnej časti slovenskej buržoázie reakčné, protičeské, separatistické hnutie, opierajúce sa o fašisticko-feudálne kruhy v Maďarsku a Poľsku a o nemeckých nacistov. „Vývin československého pomeru v predmníchovskom Československu — napísal s. Široký v časopise *Za trvalý mier, za ľudovú demokraciu* — poskytoval takto obraz žalostného bankrotu buržoáznej národnostnej politiky.“⁴

Podstatne ináč rieši naša ľudovodemokratická republika národnostnú otázku, pomer medzi Čechmi a Slovákmi. Rieši ju tak — povedal s. Široký na IX. sjazde KSČ, rozvíjajúc túto otázku v celej šírke a hĺbke — že industrializáciou Slovenska sa uskutočňuje hospodárske, sociálne a kultúrne povznesenie

³ V. Široký, *Za rozvoj Slovenska v slobodnej Československej republike*. Z prejavu v Slovanskom dome v Prahe 8. okt. 1945, Bratislava 1949, 23.

⁴ V. Široký, *O nových vzťahoch Čechov a Slovákov v Československej ľudovodemokratickej republike*. *Za trvalý mier, za ľudovú demokraciu*, č. 18, 2. mája 1952.

Slovenska; toto spriemyslenie a v súvisi s ním zabezpečenie všestranného rozvoja Slovenska tvorí obsah politiky našej Strany v slovenskej otázke. Na sjazde KSS v máji r. 1950 s. Široký zaoberajúc sa otázkou industrializácie Slovenska, vyhlásil, že *doterajšie výsledky sme mohli docieľiť len v pevnej jednote s českou robotníckou triedou, za politického a ideového vedenia KSČ, v boji nielen proti domácej a zahraničnej reakcii, ale aj odhaľovaním buržoázno-nacionalistickej úchylky v strane*. Na túto úchylku upozorňoval s. Široký už od žilinskej konferencie (r. 1945), najmä po voľbách r. 1946 a v septembri 1948. Na zasadnutí ÚV KSS otvorene kritizoval buržoáznych nacionalistov Husáka a Novomeského, ktorí svojou politikou slúžili vlastne buržoáznej reakcii, usilujúcej sa podlomiť základy ľudovej demokracie. Buržoázia chcela zvrátiť vývin späť ku kapitalizmu, rozduchovala nacionálne rozpory, inšpirovala štvaniace, pričom slovenskí buržoázni separatisti spolupracovali s českými šovinistami. Podstata buržoázneho nacionalizmu je v tom, že nacionálna otázka sa berie oddelene od triedneho boja, od boja proti imperializmu, od politickej moci v štáte — povedal s. Široký, podávajúc hlboký teoretický rozbor národnostnej otázky na IX. sjazde KSS. Buržoázni nacionalisti chceli národnostnú otázku predtým potlačovaného národa riešiť ako celonárodnú otázku spolu s vlastnou buržoáziou a nie v spojení s proletariátom predtým vládnuceho národa. *Buržoázni nacionalisti nevideli v slovenskej otázke súčasť všeobecnej otázky pokroku, demokracie, socializmu*. Táto chybná koncepcia — povedal s. Široký — sa uplatňovala aj v priebehu národnooslobodzovacieho boja a až do žilinskej konferencie „mal buržoázny nacionalizmus rozhodujúci vplyv na vedenie našej Strany“. Buržoázni nacionalisti hájajúc záujmy Slovenska, hájili v skutočnosti záujmy slovenskej buržoázie, pomáhali jej sabotovať plnenie košického vládneho programu, odsabotovať znárodnenie a pozemkovú reformu, pomáhali reakcii rozvracať naše hospodárstvo. S. Široký odhalil chybnú politiku a štruktúru NF v podobe dvoch strán ako protileninskú, maloburžoáznu. To zapríčinilo, že na Slovensku sa vzťahovala reakcia, že znovu začínali dvíhať hlavu ľudáci a separatisti, kým v Čechách správna politika KSČ pod vedením s. Klementa Gottwalda mala za dôsledok zoslabenie buržoázie a upevnenie ľudovodemokratického zriadenia. Za pomoci s. Gottwalda viedol s. Široký boľševicky nekompromisný boj proti buržoáznonacionalistickým úchylkárom, ako boli Husák a Novomeský, ktorí s kozmopolitmi typu Slánskeho, Švermovej, Clementisa a Šlinga boli neskôr odhalení ako zradcovia robotníckej triedy, ako agenti západných imperialistov.

Likvidovaním agentov západných imperialistov v našej Strane a v štátnom aparáte, buržoáznych nacionalistov a kozmopolitov, sa odstránili závažné prekážky v našej socialistickej výstavbe, v socialistickej industrializácii Slovenska. Ako na to poukazoval s. Široký v ďalších svojich prejavoch, napr. na

rozšírenom predsedníctve UAV Slovenského národného frontu (8. febr. 1952) a tiež v článkoch (už uvedený článok v časopise *Za trvalý mier*, za ľudovú demokraciu), tempo socialistickej industrializácie Slovenska sa stupňuje. Priemyslová výroba stúpa (podiel priemyselnej výroby v celkovej výrobe Slovenska dosahuje až 66 %), ešte rýchlejšie rastie ťažký priemysel, na východnom Slovensku rastie veľká stavba socializmu, hutný kombinát. „Slovenskú dedinu — napísal s. Široký v časopise *Za trvalý mier*, za ľudovú demokraciu — charakterizuje obrovský a pritom stále rastúci park mechanizačných prostriedkov a pokročilé agrotechnické a zootechnické metódy práce v Jednotných roľníckych družstvách a Štátnych majetkoch.“ Ale s. Široký práve tak ostro a výstižne poukazuje aj na nedostatky: v našom hospodárskom živote sa nedostatočne uplatňujú socialistické zásady vedenia a organizácie výroby, ako je zásada osobnej zodpovednosti, prísneho režimu hospodárskosti a chozrasčotu, nedostatok štátnej a plánovacej disciplíny, kritiky a sebakritiky, odmeňovania podľa kvality a kvantity vykonanej práce a rozvoja socialistickeho súťaženía ako základnej komunistickej metódy výstavby socializmu.⁵

I proti týmto a podobným nedostatkom, ktoré sa u nás zásluhou s. Širokého odstraňujú, hospodársky rozvoj Slovenska prináša netušený rozkvet nášho národného života a národnej kultúry. V tomto ohľade je najvýznamnejší rozmach školstva. Obrovsky vzrástol počet žiakov na našich školách, zvlášť veľký je prírastok na priemyslovkách. Na vysokých školách je u nás 10.000 poslucháčov. Vysoká škola technická bola rozšírená o nové fakulty, zakladajú sa nové vysoké školy a v budovaní vysokých škôl sa pokračuje rýchlym tempom. Na osobitných kurzoch a školeniach sa umožňuje pracujúcim nadobudnúť vzdelanie a odbornú kvalifikáciu. Slovensko má dnes 8 profesionálnych divadiel, sieť kín sa rozširuje, náklady kníh sú desať až dvadsať ráz vyššie ako predtým (diela Lenina, Stalina a Gottwalda vychádzajú v 50.000 nákladoch). Rozkvitá tak — povedal s. Široký — *slovenská kultúra, socialistická obsahom, národná formou*. Kultúra preniká medzi najširšie vrstvy národa, stáva sa ľudovou. Pritom nejde len o sprístupnenie už vytvorenej, klasickej kultúry. *Ide o tvorbu novej, socialistickej kultúry*, aby naši vedci a spisovatelia, rozvíjajúc národnú kultúrnu tradíciu, „pestovali v našom ľude najlepšie jeho vlastnosti, aby s väčším uvedomením a zápalom budoval náš ľud veľký dnešok a ešte väčší a slávnejší zajtrajšok“.⁶

Socialistická kultúra nevznikne odrazu, nepadá s neba. Musí naväzovať na nepreberné poklady ľudového umenia, oživovať pokrokové tradície našej minulosti, potrebné je marxistické prehodnotenie kultúrneho dedičstva. *Vedci*

⁵ V. Široký, *Za socialistickú industrializáciu Slovenska*, Bratislava, 1952, 93.

⁶ Z prejavu na slávnosti založenia Hviezdoslavovej spoločnosti, Pravda, 12. marca 1949.

a umelci musia byť inžiniermi ľudských duší, socialistickými budovateľmi ľudu. Majú sa učiť čoraz hlbšie od sovietskej kultúry, prenášať jej veľké možnosti, majú rásť a rozvíjať sa v úzkom spojení a vzájomnom pôsobení s českou kultúrou. Proces rastu novej, socialistickej kultúry, formovanie nového, socialistického slovenského človeka má naša veda a filozofia hlbšie ozrejmovať a napomáhať. Nový slovenský človek — povedal s. Široký — rodí sa v hĺbke premien slovenského života. Noví slovenskí ľudia, odpútaní od minulosti, od predsudkov porazených tried, sú bezvýhradne oddaní robotníckej triede, svojmu národu, svojej vlasti, Sovietskemu sväzu a svetovému táboru bojovníkov za mier, pokrok a socializmus. „Činorodé národovectvo, spojené s československým vlastenectvom a s hlbokou medzinárodnou solidaritou, tvorí dnes obsah pokrokovej, demokratickej a socialistickej ideologie slovenského človeka. Socialistický človek na Slovensku sa rodí v zápase s prežitkami minulosti, v borbe proti kapitalistickým a malomeštiackym predsudkom. A tento zápas treba prehĺbiť na poli ekonomiky, politiky, literatúry, umenia atď. Boj proti buržoáznym ideológiám ostáva našou dennou úlohou, lebo prežitky kapitalizmu vo vedomí ľudí sú veľmi odolné. V zostrojúcim sa triednom boji musíme tieto prežitky odstraňovať a činorodým československým vlastenectvom zvýšime úsilie poraziť zvyšky kapitalizmu a dosiahnuť víťazstvo socializmu.“⁷

S. Široký nám stále pripomína, že starostlivosť o výchovu nových socialistických kádrov, oslobodených od prežitkov minulosti, musí byť všestranná, dôkladná a sústavná. Pritom netreba zatvárať oči pred chybami a nedostatkami, ale treba sa s nimi po boľševicky vypořiadat'. Nedostatky v našom hospodárskom, školskom, osvetovom a vôbec verejnom živote odstránime — povedal na zasadnutí ÚV KSS dňa 10. novembra 1949 — keď si plne osvojíme Stalinovo heslo „kádre o všetkom rozhodujú“. Musíme si uvedomiť, že „nositeľmi politickej strany sú živí ľudia“. Na vedúcich miestach v našom verejnom živote nesmie byť *nijaký „liberalizmus v pomere k ideologickým a politickým chybám a mravným pokleskom“ zodpovedných funkcionárov.* Treba viacej starostlivosti výchove schopných ľudí, charakterovo silných. Komunisti — zdôrazňoval — musia v podmienkach triedne ešte nejednolitej spoločnosti reprezentovať politické, kultúrne a mravné vlastnosti budúcej beztriednej socialistickej spoločnosti.

Súdruh Široký má byť vzorom aj nám, pracovníkom v spoločenských vedách, vo filozofii, ako treba vedieť spájať teóriu s praxou, ako treba

⁷ V. Široký, *Za socialistickú industrializáciu Slovenska*, Bratislava 1952, 87.

zovšeobecňovať skúsenosti získané v revolučných zápasoch, *ako treba vedieť hlboko a tvorivo rozvíjať všeobecné marxisticko-leninské poučky v danej historickej etape, v podmienkach našej ľudovej demokracie.* Skvelým dokladom tohto je napr. jeho prejav na zasadnutí ÚV KSČ dňa 18. novembra 1948 *O jednotnej strane robotníckej triedy.* Oznamujúc rozhodnutie ÚV KSS (zo septembra 1948), že KSS sa stáva súčiastkou jednotnej Komunistickej strany Československa, s. Široký podal hlboký marxisticko-leninský rozbor celej otázky. Poukázal na to, že po rozbití Československej republiky, po utvorení tzv. Slovenského štátu, bolo potrebné — s ohľadom na novú situáciu, na rozdielne podmienky vývinu — prispôsobiť formy a metódy boja komunistov na Slovensku. Boj za obnovenie Československej republiky nebolo možné viesť z jedného politického a organizačného centra. Preto logicky, v smysle marxisticko-leninských zásad, zo slovenskej časti KSČ vznikla KSS. V týchto podmienkach — vyhlásil s. Široký — existencia samostatnej KSS bola politicky a organizačne odôvodnená, ba nevyhnutná. Je teraz otázka, či samostatná existencia KSS bola odôvodnená aj v podmienkach oslobodenej ľudovodemokratickej Československej republiky?

Odpoveď s. Širokého na túto otázku je skvelým, majstrovským príkladom aplikovania princípov marxizmu-leninizmu v daných historických podmienkach, v podmienkach vývinu našej ľudovej demokracie. KSS bola po oslobodení formálne samostatná, bola však súčiastkou jednotnej KSČ na čele so s. Klementom Gottwaldom (usnesenie žilinskej konferencie z augusta 1945). Táto formálna, samostatná existencia KSS bola nevyhnutná — dôvodí s. Široký — až do februára r. 1948 z týchto príčin:

1. Na Slovensku existovala len jedna strana robotníckej triedy (sociálna demokracia splynula s Komunistickou stranou 17. septembra 1944 v B. Bystrici) — zatiaľ v českých krajinách vedľa KSČ existovala aj sociálnodemokratická strana. Odlišný strannícko-politický systém na Slovensku si za istý čas vyžadoval formálne samostatnú KSS.

2. Boj proti zvyškom fašizmu a tisovskeho tzv. Slovenského štátu, o ktoré sa slovenská reakcia opierala a ktoré demagogicky využívala, mohla úspešne viesť formálne samostatná KSS.

3. Formálna existencia KSS posilňovala pozíciu komunistov v Národnom fronte Čechov a Slovákov, v Dočasnom národnom zhromaždení a vo vláde a sťažovala úsilie reakčných živlov na oboch stranách obnoviť celoštátnu reakčnú stranu.

Takáto bola situácia, ktorá vyžadovala existenciu samostatnej KSS. Ale z februárového víťazstva nášho ľudu nad reakciou, z víťazstva, ktoré sa dosiahlo pod vedením KSČ na čele so s. Gottwaldom, vyplynuly nové závery aj pre organizačnú štruktúru KSS. „Februárové víťazstvo pracujúceho ľudu nad

reakciou — hovorí sa v rezolúcii ÚV KSS zo dňa 27. a 28. septembra 1948 — vytvorilo nové podmienky aj pre ďalšiu prácu komunistickej strany. Boj za socializmus vyžaduje, aby československá robotnícka trieda a československý pracujúci ľud bol vedený z jedného politického centra, organizačne jednotnou, na princípe demokratického centralizmu budovanou stranou robotníckej triedy, Komunistickou stranou Československa, podľa tej osvedčenej zásady marxizmu-leninizmu, že v jednej krajine má pôsobiť jedna jednotná komunistická strana.“⁸

Toto konkrétne rozvíjanie marxisticko-leninskej teórie, podstatných leninsko-stalinských princípov, ako sme videli na uvedenom príklade, vyplýva z tvorivého, nedogmatického charakteru marxizmu-leninizmu. Prenikavé rozbor socialistickej industrializácie Slovenska, ktoré urobil s. Široký, vytýčenie úloh súborného plánu Slovenska v rámci nášho štátneho národohospodárskeho plánu, praktické a teoretické riešenie národnostnej otázky, pomeru medzi Čechmi a Slovákmi, jeho rozbor buržoáznonacionalistickej úchyľky a iných nepriateľských ideológií v našej strane, jeho zdôrazňovanie pokrokového dedičstva našej minulosti, všímanie si do podrobností problémov našej kultúry, vedy, umenia, literatúry, jeho starostlivosť o výchovu nových, socialistických kádrov, jeho mierová zahraničná politika po boku Sovietskeho sväzu, vedená v súhlase s gottwaldovskou líniou v stranníckom a štátnom živote — *to všetko je cenným obohatením teórie našej strany, aplikovanie a rozvádzanie všeobecných marxisticko-leninských poučiek v našich konkrétnych podmienkach, v období prechodu od kapitalizmu k socializmu, vo výstavbe socializmu v našej vlasti.* Nás, vedeckých a filozofických pracovníkov, teoreticko-politická práca s. Širokého má každodenne pobádať k tomu, aby sme boj proti buržoáznym ideológiám, predovšetkým proti kozmopolitizmu, nacionalizmu, klerikalizmu a objektivismu vo vede *rozvíjali konkrétne, sústavne a dôkladne, s boľševickou nebojácnosťou a principiálnosťou.* Na druhej strane treba práve tak dôkladne, sústavne a aktívne rozvíjať a upevňovať *socialistickú ideológiu: proletársky internacionalizmus, socialistické vlastenectvo, boľševickú stranníckosť v kultúre, vo filozofii, vo vede, v umení.* To znamená, že máme *omnoho hlbšie a dôkladnejšie študovať teóriu marxizmu-leninizmu, študovať diela sovietskych vedcov a filozofov.* S. Široký neučí nás len tomu, ako treba správne stavať teoreticky otázky, ale nás učí, ako ich treba aj prakticky riešiť. S. Široký nás učí, ako máme pracovať, ako máme plniť svoje strannícke a štátne úlohy, ako máme v našom živote uplatňovať heslo s. Gottwalda „čelom k masám“. S. Široký nás učí, ako si máme osvojiť stalinský štýl práce. „To všetko neznamená — píše s. Široký — hovoriť o sta-

⁸ V. Široký, *O jednotnej strane robotníckej triedy*, Bratislava, 1948, 7.

linskom či boľševickom štýle práce, ale to znamená, že tento štýl práce si treba domyslieť, vyvodíť z toho so všetkou vážnosťou, dôslednosťou a dôkladnosťou závery pre vlastnú prácu, zmeniť vlastný nesprávny štýl práce.“⁹

Súduh Široký nás učí, že *správnú politickú, kultúrnu, vedeckú a popula-rizačnú prácu nie je možné robiť bez organizačného zabezpečenia*, že metódy papierového administrovania a byrokratizmu, césarizmu a diktátorstva ne-stačia, ale že je potrebné dôsledne uplatňovať kritiku a sebakritiku ako metódu trvalého zlepšovania práce. Svoje úlohy v našej vedeckej, filozofickej a ľudov-ýchovnej práci, na ideologickom fronte splníme len vtedy, keď všetci bez rozdielu — komunisti aj bezpartajní — zdesaťnásobíme svoje úsilie v boji za nového, všestranne vzdelaného, politicky a organizačne vyspelého socia-listického človeka. „Nezabúdajme — hovorí s. Široký — že nové sa rodí len a len v boji proti starému. Boj za nového socialistického človeka predpokladá húževnatý a dôsledný boj proti všetkým starým názorom minulosti, proti vše-ťkým predsudkom a zvyškom minulosti.“ S. Široký nás učí, že v složitých podmienkach socialistickej výstavby a v gigantickom zápase za mier svoje úlohy zvládneme len vtedy, keď *všetci ovládneme vedu všetkých vied*, veľké a nesmrteľné učenie Marxa, Engelsa, Lenina a Stalina, ktoré nás vyzbrojuje politickými znalosťami a je mohutnou zbraňou za vybudovanie socializmu.

Tieto slová s. Širokého, ktorého 50. narodeniny sme oslávili — spolu s na-ším pracujúcim ľudom — aj my, vedeckí a filozofickí pracovníci, nech sú nám smernicou v našej ďalšej práci.

„Polstoročie uplynulo od narodenia najväčšieho syna slovenského ľudu — napísal s. M. Gosiorovský — ktorý sa vo svojej práci vždy riadil nesmrteľným učením najväčších duchov histórie: Marxa, Engelsa, Lenina a Stalina, ktorý vždy hlboko miloval Gottwalda, ktorý vždy čerpal z pokrokových tradícií svojho národa. Za toto polstoročie prešiel náš ľud takými búrlivými preme-nami, ktorým sa nevyrovná celá jeho predchádzajúca história. A preto je to najplodnejšie polstoročie slovenskej histórie. Je nerozlučne späté s menom verného spolubojovníka s. Gottwalda, s menom s. Viliama Širokého.“¹⁰

⁹ V. Široký, *Odstráníť škody, spôsobené nepriateľskou agentúrou*, Pravda, 20. mája 1952.

¹⁰ M. Gosiorovský, *Najplodnejšie polstoročie slovenskej histórie*, Pravda, 31. mája 1952.